

ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 34(092)Кульчицький:378.4(477.83-25)

ПРОФЕСОР ВОЛОДИМИР КУЛЬЧИЦЬКИЙ – ВИДАТНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ ПРАВознаВЕЦЬ ХХ СТОЛІТТЯ (ДО 100-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

І. Бойко

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

Висвітлено основні етапи життя і науково-педагогічної та громадської діяльності видатного вченого-правознавця в галузі історії держави та права, доктора юридичних наук, заслуженого юриста України, заслуженого професора Львівського національного університету імені Івана Франка Володимира Семеновича Кульчицького (1919–2009 роки).

Зазначено, що ім'я В. С. Кульчицького відоме не лише науковому світу, а й широкій громадськості як ім'я людини високої культури, глибокої ерудованості, надзвичайної простоти і людяності, справжнього інтелігента, патріота свого народу. За фахом правознавець, він майже 60 років розкривав таємниці української історії права і держави, виховував молоде покоління, був організатором юридичної науки, навчального процесу, видавничої справи, багатьох культурних заходів.

Показано, що Володимир Кульчицький був видатною постаттю не лише в юридичній науці й освіті, а й громадсько-політичному житті України ХХ століття. Його наукова спадщина – невід'ємна складова золотого фонду української історико-правової науки і культури. Вона потребує вивчення, а висловлені ним ідеї – втілення в життя й подальшого розвитку. В. С. Кульчицький був не лише вченим-правознавцем, який написав понад 500 наукових праць. Він видатний учений-правознавець України, великий гуманіст, патріот рідної землі.

Ключові слова: юридична наука, історико-правова наука, держава, українська державність, Україна.

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vla.2019.69.173>

У сучасних умовах розвитку національної юридичної науки актуальним є вивчення наукової спадщини відомих українських науковців-правознавців. На особливу повагу заслуговує видатний учений-правознавець у галузі історії держави та права, доктор юридичних наук, заслужений юрист України, заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка Володимир Семенович Кульчицький (1919–2009 роки).

Володимир Кульчицький належить до видатних постатей у юридичній науці та у громадсько-політичному житті України ХХ століття. Його наукова спадщина – невід'ємна складова української історико-правової науки й культури. Вона потребує вивчення, а висловлені ним ідеї – втілення в життя й подальшого розвитку. В. С. Кульчицький був не лише вченим-правознавцем, який написав понад 500 наукових праць. Він видатний учений-правознавець України, великий гуманіст, патріот рідної землі. Його ім'я вписане золотими літерами в історію української юриспруденції.

Володимир Семенович Кульчицький належить до тієї категорії людей та вчених-істориків права, які своїми науковими працями заклали основу української історико-правової науки. Людина наполегливої праці та непересічного духу талановитого дослідника, вихований як учений на найкращих традиціях академічної історико-правової школи Львівського університету, він фактично став її фундатором у Франковому університеті після проголошення державної незалежності України у 1991 році. Відновлена ним і стараннями його учнів, ця школа стала загальнонавчальною й успішно продовжує творити і сучасну історико-правову школу.

Як людина і вчений Володимир Семенович формувався у період складного переплетення величезних і драматичних суспільно-політичних подій: гімназійна освіта українця в умовах польської влади, «Золотий вересень» 1939 року, який один вид репресій щодо українців замінив іншим, Друга світова війна з нацизмом і особиста участь у ній з тяжкими пораненнями у воєнні лихоліття та будівництво «світлого майбутнього», нарешті – довгоочікувана мрія вченого – відновлення незалежності України. За таких умов тільки сильна духом, багата духовністю та глибокою вірою в перемогу добра над злом Людина змогла б пройти всі життєві випробування, створити свою наукову школу, сприйнявши, зберігши і примноживши кращі академічні традиції Львівського університету та передати їх своїм учням [6, с. 3–4]. Власне, такою Людиною, Вченим-правознавцем і був Володимир Семенович Кульчицький – відомий в усій Україні та за її межами науковець, педагог, вихователь багатьох поколінь українських студентів-правників. З прожитих майже 90, близько 68 років свого життя Володимир Семенович Кульчицький віддав юридичному факультетові Львівського університету як студент, аспірант, викладач, професор.

Володимир Семенович Кульчицький народився 28 грудня 1919 року в селянській сім'ї у селі Кульчиці на Самбірщині, у цьому славному селі, що дало Україні гетьманів Петра Конашевича-Сагайдачного, Марка Жмайла, знаменитого Юрія Кульчицького, який доклався до порятунку Відня від турків та започаткував у Європі звичай пити каву. У сім'ї Кульчицьких було п'ятеро дітей: Дмитро, Омелян, Володимир, Мар'ян і Анна. Батько – Семен Дмитрович був хліборобом, користувався високим авторитетом, за що громада села Кульчиці неодноразово обирала його війтом села, тому перші життєві враження про добро і зло, правду і кривду, щастя і горе Володимир отримав від батьків, котрі заклали йому християнські цінності добра, правди, справедливості, милосердя, які він проніс через усе своє життя [5, с. 7]. У рідному селі Володимир закінчив початкову школу, згодом вступив до Самбірської гімназії, яку свого часу (у другій половині XIX століття) закінчило кілька відомих українських громадсько-політичних діячів. З-поміж них – Андрій Чайковський, один із найпопулярніших письменників історичних романів, випускник юридичного факультету Львівського університету (1883 року), повітовий комісар Західно-Української Народної Республіки у Самбірському повіті [5, с. 16].

Після закінчення Самбірської гімназії у 1939 році вступив на перший курс юридичного факультету Львівського університету, що тоді називався університетом імені короля Яна Казимира ще у складі Польщі. Проте з початком Другої світової війни політична ситуація змінилася на західноукраїнських землях, які 1939 року були приєднані до складу Української РСР. Це відкрило нову сторінку в історії Львівського університету та його юридичного факультету. В діяльності університету відбулися значні зміни. Новим змістом наповнилися навчальний і науковий процеси, а 1 грудня 1939 року університет був перейменований у Львівський державний університет. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 8 січня 1940 року було присвоєно ім'я Івана Франка.

Перший навчальний рік на юридичному факультеті Львівського державного університету радянської доби розпочався 15 січня 1940 року. Йому передувала короткочасна, але напружена праця адміністрації університету і факультету, його професорсько-викладацького складу, спрямована на підготовку нового навчального плану, наповнення навчально-виховного та наукового процесів новим змістом. Адже навчальний план юридичного факультету дорадянського періоду відповідав завданням підготовки кадрів переважно для державного апарату Польщі, передбачаючи навчання студентів, передусім, на догмах тих галузей, які мали практичне значення для повсякденної діяльності чиновника державної установи. Новий навчальний план, опанування якого було розраховане на чотири роки, передбачав вивчення не лише галузевих юридичних дисциплін, але й мовну підготовку, низку соціально-політичних та економічних дисциплін [7, с. 97].

У процесі організації навчання та підготовки спеціалістів-юристів у Львівському університеті у той час, коли вчився В. С. Кульчицький, надавали колективи юридичного факультету Київського університету, Харківського, Московського та Свердловського юридичних інститутів, Інституту держави та права АН СРСР. Вони надсилали навчальну літературу, а також відряджали викладачів для читання лекцій студентам. На початку 1940 року під час навчання на факультеті В. С. Кульчицький слухав лекції професорів московських юридичних вишів і наукових інститутів, зокрема М. А. Аржанова, С. С. Кравчука, К. А. Мокичева, М. О. Чельцов-Бебутова, Б. С. Маньковського та ін. На постійну роботу з Харкова прибув П. О. Недбайло, який тоді ж став деканом юридичного факультету. Значно допомагав в організації навчального процесу на факультеті в цей період професор Харківського юридичного інституту С. Л. Фукс, який справив значний вплив на майбутнього науковця В. С. Кульчицького. Він же вперше прочитав для студентів курс історії держави та права СРСР.

Також В. С. Кульчицький слухав лекції професорів, котрі працювали на юридичному факультеті у дорадянський період. Серед них професор П. Б. Домбковський, який став першим деканом юридичного факультету (у 1939 році, а потім був з 1944–1945 років) радянського Львівського університету і до кінця днів (1950 року) очолював кафедру теорії та історії держави і права. Цивільне право викладали професори Маврикій Алерганд і Роман Лоншан де Бер'є, а кримінальне – Ю. Макаревич. До підготовки молодих кадрів юристів у цей період залучали також відомих прогресивних польських учених-юристів: К. Коранія (пізніше професора Варшавського університету, члена Польської Академії наук), К. Пшебиловського (в майбутньому – професора Краківського університету), С. Розмаріна (пізніше – члена-кореспондента Польської Академії наук, професора Варшавського університету), С. Ерліха (пізніше – професора Варшавського університету) та ін. Поповнилися відразу ж викладацькі кадри факультету і представниками місцевої української інтелігенції, які не могли працювати в університеті за Речі Посполитої. Серед них були останній ректор Таємного українського університету у Львові Є. В. Давидяк, а також учені М. К. Топольський, О. П. Луців, В. І. Калинович та ін. [7, с. 99].

З особистих спогадів В. С. Кульчицького, найбільший вплив на нього мав професор Пшемислав Домбковський, який, читаючи лекції, прищеплював любов до історії держави і права. Надзвичайно ерудований науковець і чудовий лектор, П. Домбковський був популярним серед студентів. Під керівництвом проф. П. Домбковського В. Кульчицький, який, вирізняючись серед інших студентів знанням іноземних мов, старанністю і сумлінністю, написав перші історико-правові праці. Однак навчання на юридичному факультеті перервала радянсько-німецька війна, і

Володимир закінчив другий курс у 1941 році. Вже 30 червня 1941 року німецькі війська вступили у Львів. У перші ж дні окупації почалися арешти і розстріли вчених Львівського університету, нацисти розстріляли 11 професорів і 9 доцентів університету, в тому числі відомих учених юридичного факультету, професорів Романа Лоншана де Бер'є та Маврикія Алерганда. Університету було завдано величезної матеріальної шкоди. Приміщення юридичного факультету нацисти використовували під казарму. Кабінети, навчальне обладнання, кафедральні бібліотеки були повністю зруйновані, знищені або використані для опалення кімнат [7, с. 100].

Після звільнення Галичини від нацистських загарбників, 18 серпня 1944 року, В. С. Кульчицького мобілізували до лав Радянської армії. Наприкінці вересня цього ж року він був тяжко поранений і демобілізований, отримавши статус інваліда Великої Вітчизняної війни. Бойові та професійні заслуги В. С. Кульчицького було відзначено орденом Вітчизняної війни I ступеня, 11 медалями і на грудним знаком Державного комітету СРСР з народної освіти «За відмінні успіхи в праці» [4, с. 440].

Після війни Володимир Кульчицький продовжив навчання на III курсі денної форми навчання юридичного факультету Львівського державного університету, деканом якого тоді ще був польський професор, історик права П. Домбковський і закінчив його 1948 року. У той час прийом на денне навчання не перевищував 40–50 студентів. За перші післявоєнні п'ять років (1945–1949 роки) було підготовано лише 205 випускників юридичного факультету, в тому числі В. С. Кульчицького. У 1948 році він вступив до аспірантури на кафедрі історії та теорії держави та права Львівського державного університету, завідувачем якої був професор П. О. Недбайло. Значну увагу Володимир Семенович зосереджував на дослідженні суспільно-політичного ладу і права на землях Східної Галичини під владою Австрії та Австро-Угорщини. Написанням кандидатської дисертації В. С. Кульчицького керував професор П. Домбковський (щоправда, 1950 року він помер).

У 1951 році В. С. Кульчицький закінчив навчання в аспірантурі та був зарахований викладачем, згодом – старшим викладачем на цій же кафедрі. У результаті проведеного ґрунтовного історико-правового дослідження В. С. Кульчицький 19 квітня 1954 року успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Галицький сейм в системі колоніального апарату Австро-Угорщини». Захист відбувся на юридичному факультеті Московського університету імені М. В. Ломоносова. Рішенням Вченої ради цього університету В. С. Кульчицькому присуджено науковий ступінь кандидата юридичних наук. Рішенням Вищої атестаційної комісії від 4 лютого 1956 року В. С. Кульчицькому присвоєно вчене звання доцента кафедри історії та теорії держави і права. З 1954 до 1957 року його обирали народним засідателем народного суду 3-ї ділянки колишнього Ленінського району м. Львова [2, с. 16].

Окрім того, В. С. Кульчицький інтенсивно працював на науковій ниві: публікував статті, наукові розвідки, матеріали конференцій у наукових виданнях України, Москви, Єревана, а також за кордоном (у Польщі – в «Українському календарі», що тоді там виходив). Тісна наукова співпраця у нього склалася з професором Єреванського державного університету А. Г. Сукіасяном.

Плідно працював В. С. Кульчицький і над докторською дисертацією. Науковим консультантом у нього була відомий історик права, професор юридичного факультету Московського університету Ксенія (Оксана) Олександрівна Софроненко (сама родом з України), яку адміністрація юридичного факультету Львівського університету іноді запрошувала головою державної екзаменаційної комісії та для читання лекцій студентам [2, с. 17]. Активно працюючи у науці історії держави і

права, глибоко досліджуючи архівні матеріали й вивчаючи наукові праці джерелознавчого характеру польських, німецьких, австрійських дослідників, науковців та займаючись викладацькою діяльністю, у 1970 році В. С. Кульчицький успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему: «Політичний апарат колоніального управління Східною Галичиною (друга половина XIX – початок XX століття)». Захист відбувся у Києві в Інституті держави та права Академії наук УРСР, директором якого був академік, професор Б. М. Бабій. Обсяг докторської дисертації тоді не обмежувався. Докторська дисертація В. С. Кульчицького складалася з двох томів, обсягом близько 400 сторінок кожен. Рішенням Вищої атестаційної комісії від 9 квітня 1971 року В. С. Кульчицькому присуджено науковий ступінь доктора юридичних наук, а 9 лютого 1973 року йому присвоєно вчене звання професора кафедри історії та теорії держави і права. Тоді вже, згідно з новим навчальним планом юридичного факультету, крім курсу історія держави та права Союзу РСР, введено аналогічний курс з Української РСР. Його також спочатку читав один В. С. Кульчицький, згодом ще інші викладачі (доц. М. І. Настюк, асист. В. П. Галичин).

Також В. С. Кульчицький брав активну участь у громадському житті. Як член науково-пропагандистського Всесоюзного товариства «Знання», членами якого повинні бути всі викладачі, він часто їздив у райони області з лекціями для населення, а зі студентами юридичного факультету кілька разів був на сільськогосподарських роботах у Миколаївській, Кіровоградській та Херсонській областях.

Професор В. С. Кульчицький добре володів кількома мовами (крім рідної української, ще російською, польською, німецькою), що дало йому змогу хоч «деякою мірою» користуватися доступними іноземними першоджерелами та науковою літературою. Висловлювання «деякою мірою» пояснюється тим, що в радянські часи більшість іноземних джерел, літератури були засекречені, зберігалися у так званих «спецфондах», доступ до яких був у край обмежений. Тим не менше професор переважно проводив маловідомі дослідження державного ладу на західноукраїнських землях у різні періоди їхнього розвитку, зокрема, в часи австрійського та польського панування, а також у різні періоди становлення української державності. Він і далі активно займався проблемами українсько-вірменських політично-правових відносин, державно-правового розвитку сусідніх Молдавії, Білорусії та ін., виступав автором і співавтором навчальних посібників та підручників (зокрема, ще в «радянські» часи співавтором фундаментального підручника «Истории государства и права СССР», відп. ред., проф. К. О. Софроненко. Москва, 1967) і ін. [2, с. 18].

Багато уваги В. С. Кульчицький приділяв викладацькій роботі. Його лекції пощастило слухати студентам юридичного факультету Львівського університету імені Івана Франка. Згадуючи лекції Володимира Семеновича, учні зазначають, що, незважаючи на існуючу в радянські часи, заідеологізованість юридичної науки й освіти, В. С. Кульчицький зумів при читанні курсів, особливо з історії держави та права Української РСР, знаходити якісь шпаринки, якісь моменти і факти, щоб виховувати у студентів почуття патріотизму, прищепити їм любов до рідної мови, до українських традицій, ознайомити студентів юридичного факультету з такими видатними пам'ятками українського права, як «Права, за якими судиться малоросійський народ», «Екстракт малоросійських прав», «Зібрання малоросійських прав», «Суд і розправа в правах малоросійських» та ін. До того ж, читав він лекції і проводив семінарські заняття завжди українською мовою. Наголошуємо цей факт, бо в часи генерального секретарства у ЦК КПРС Л. Брежнєва, Ю. Андропова чи

К. Черненко юридичний факультет Львівського університету потрохи, але невпинно русифікувався, низку предметів читали російською мовою (причому не тільки російськомовні викладачі, але й деякі місцеві викладачі теж переходили на російську мову викладання, щоб їх розуміли, як тоді це обґрунтовували, студенти з інших союзних республік, які навчалися на юридичному факультеті (їх, щоправда налічувалося по 3–4 особи на курсі) [2, с. 18].

Одним із перших українських учених-правознавців В. С. Кульчицький досліджував історію правового статусу вірменських громад в Україні. Він був одним з ініціаторів і організаторів трьох наукових конференцій, присвячених історичним зв'язкам та дружбі українського та вірменського народів, які відбувалися в Єревані (1959 року), Львові–Києві (1964 року), Єревані (1971 року). Матеріали конференцій було опубліковано в наукових збірниках «Исторические связи и дружба украинского и армянского народов». Окрім цього, В. С. Кульчицький вивчав зв'язки українського з польським, молдовським, білоруським, російським, угорським, австрійським, румунським та іншими народами [5, с. 23].

По-справжньому розквітнув талант професора В. С. Кульчицького як науковця та педагога після проголошення незалежної Української держави, яку він вітав від чистого серця. Це була довгоочікувана мрія вченого. Саме професор В. С. Кульчицький після проголошення України незалежною державою став автором перших в Україні об'єктивних підручників з історії держави і права України, на яких виховувалося не одне покоління сучасних правників, патріотів нашої держави. Схема і періодизація, методологічні підходи викладання історії права і держави України, які заклали В. С. Кульчицький, стали основою для викладання навчального курсу «Історії держави і права України», якою послуговуються в усіх вищих юридичних навчальних закладах України і донині.

Професор В. С. Кульчицький у 1992 році разом зі своїми колегами, зокрема професором Б. Й. Тищиком, доцентами Є. М. Орачем, Г. Г. Шмельовою та ін., брали активну участь у становленні юридичного факультету Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника. Упродовж кількох років В. С. Кульчицький з колегами читали лекції, проводили науково-методологічну та методичну роботу, що значно підвищило якість підготовки юристів у Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника.

За плідну науково-педагогічну працю професора В. С. Кульчицького у 1992 році обрано членом-кореспондентом Академії правових наук України; у липні 1999 року за особистий внесок у розвиток дружніх взаємин між народами та зміцнення міжнародного авторитету України йому присвоєно почесне звання «Народний посол України». У жовтні цього ж року Володимир Семенович удостоєний Почесної відзнаки лауреата Всеукраїнського конкурсу на краще професійне досягнення «Юрист року» в номінації наукового співробітника за підсумками 1999 року [1, с. 45–49].

За вагомий особистий внесок у розвиток української державності, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм у грудні 1999 року Указом Президента України професору В. С. Кульчицькому присвоєно почесне звання «Заслужений юрист України». 10 жовтня 2001 року Вчена рада Львівського університету В. С. Кульчицькому присвоїла почесне звання «Заслужений професор Львівського національного університету імені Івана Франка» – за особливі заслуги у розвитку юридичної науки й освіти, підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації, довголітню науково-педагогічну та громадську діяльність в університеті. У 2006 році його нагороджено ювілейною медаллю університету з нагоди 150-річчя від Дня народження Івана Франка.

Надзвичайно всебічним є науковий доробок професора В. С. Кульчицького. За період наукової діяльності В. С. Кульчицький написав понад 500 наукових і науково-популярних праць, серед яких індивідуальні монографії, розділи та глави у колективних монографіях, довідкових та енциклопедичних виданнях тощо. Він був автором чи співавтором 20 колективних монографій, 20 навчальних посібників, 8 вишівських підручників, кількох сотень статей та матеріалів, понад 30 навчально-методичних розробок. Серед них монографії і підручники: «Торжество історичної справедливості» (Львів, 1968); «Социально-политическая закономерность и правовые основы воссоединения западноукраинских земель с Украинской РСР» (Львів, 1979); «Возз'єднання Закарпаття з Радянською Україною (соціально-політичні і правові основи)» (Львів, 1985); «Rozwój demokracji socjalistycznej» (Lublin, Polska, 1977); «Юридична наука і освіта на Україні» (Київ, 1992); «История отечественного государства и права» (Москва, 1996); «Історія держави та права України» (Львів, 2000); «Правознавство» (Львів, 1994); «3 історії української державності» (Львів, 1992); «Державний лад і право в Галичині в другій половині XIX – на початку XX ст.» (Львів, 1996); «Історія держави та права України. Академічний курс у 2-х томах» (Київ, 2000); «Західно-Українська Народна Республіка 1918–1923. Історія» (Івано-Франківськ, 2001); «Довідник з історії України» (Київ, 2001); «Апарат управління Галичиною в складі Австро-Угорщини» (Львів, 2002); «Галицько-Волинська держава (1199–1349)» (Львів, 2006); «Генезис та еволюція української конституції» (Львів, 2006); «Історія держави та права України. Академічний курс» (Київ, 2008) тощо. В. С. Кульчицький був співавтором «Юридичної енциклопедії», виданої у шеститомному варіанті у Києві упродовж 1998–2004 років. В умовах державної незалежності України професор В. С. Кульчицький у своїх наукових працях висвітлював гострі політичні та маловідомі державно-правові проблеми з історії становлення й розвитку української державності у різні періоди її існування, інші вагомі та актуальні питання з історії держави, права, політичних систем та ін.

Науковий та викладацький досвід Володимира Семеновича став надбанням і багатьох учнів та колег. Професор В. С. Кульчицький був членом Наукової ради юридичного журналу «Право України» (м. Київ), членом Вченої ради юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка, членом спеціалізованої Вченої ради Д 35.05.03 у Львівському національному університеті імені Івана Франка. Упродовж десятирок років керував він і студентським науковим гуртком, члени якого отримували дипломи й інші відзнаки на всеукраїнських конкурсах, олімпіадах тощо.

За період своєї наукової діяльності В. С. Кульчицьким підготована плеяда науковців – четверо докторів юридичних наук, 20 кандидатів юридичних наук, які працюють у провідних навчальних закладах, наукових установах, органах державної влади. Як науковий керівник або консультант Володимир Семенович безпосередньо сприяв підготовці і захисту докторських дисертацій О. Д. Святоцького, М. М. Кобилецького, І. Й. Бойка, а також кандидатських дисертацій О. І. Мінаєва, Т. В. Фецича, О. Д. Святоцького, М. В. Кравчука, Я. М. Пігача, Л. Т. Присташ, І. С. Лісної, М. М. Кобилецького, І. Й. Бойка, І. М. Паньонка, О. І. Мікули, І. Ю. Настасяк, О. М. Юхимюк, Я. І. Хомяка, О. О. Сидорчука, О. Я. Паславської, Н. Ю. Панича, В. О. Святоцької, Ю. В. Сеньків. Чимало цих здобувачів під час навчання на юридичному факультеті Львівського університету працювали у студентському науковому гуртку з історії держави та права України, яким протягом 60 років опікувався В. С. Кульчицький. Доброзичливі та дружні відносини між Учителем і учнями були до останнього дня життя Володимира Семеновича.

Принциповість і порядність, широка ерудованість та відданість науці, сумлінне ставлення до виконання своїх громадських і службових обов'язків, душевна теплота й чуйність здобули В. С. Кульчицькому високий авторитет і глибоку повагу колег, студентів та керівного складу Львівського національного університету імені Івана Франка, де вчений безперервно працював понад 60 років. Жоден студент, доцент, професор, котрі зверталися до Володимира Семеновича Кульчицького за порадою не залишалися поза його увагою, завжди отримували належні консультації чи рекомендації. Він прожив довге і щасливе життя. І тільки тому, що його відносини до людей будувалися на любові, доброті, справедливості, милосерді. Він не робив ніде й нікому зла, адже в душі та серці не бажав цього.

Помер В. С. Кульчицький 23 липня 2009 року і був похований у Львові на Личаківському кладовищі.

Наш Вчитель Володимир Семенович Кульчицький залишив після себе світлу пам'ять. Він був, є і буде прикладом порядності, фаховості, патріотизму та людяності. Наша подяка йому за добрі справи – невичерпна.

Список використаних джерел

1. *Бойко І. Й.* Життєвий і творчий шлях професора В. С. Кульчицького (1919–2009 рр.) // Вісник Львів. ун-ту. Серія юрид. 2011. Вип. 53. С. 45–49.
2. *Бойко І. Й.* Віхи життя і науково-педагогічної діяльності визначного українського історика права В. С. Кульчицького // Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Володимир Семенович Кульчицький – видатний український учений-правознавець у галузі історії держави і права (1919–2009): довідково-бібліографічне видання. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. С. 13–19.
3. *Бойко І. Й.* Слово про Вчителя // Тищик Б. Й., Бойко І. Й. Володимир Семенович Кульчицький – видатний український учений-правознавець у галузі історії держави і права (1919–2009): довідково-бібліографічне видання. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. С. 13–19.
4. *Бойко І. Й.* Кульчицький Володимир Семенович // Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків: Право, 2016. Т. 1: Історія держави і права України / редкол.: В. Д. Гончаренко (голова) та ін.; Національна академія правових наук України; Історія держави і права ім. В. М. Корецького НАН України; Національний юридичний університет ім. Ярослава Мудрого. С. 440.
5. *Бойко І. Й.* Володимир Семенович Кульчицький – видатний український учений- правознавець у галузі історії держави та права (1919–2009): довідково-бібліографічне видання / упор. Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко. Львів: Вид. центр ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 67 с.
6. *Нора В. Т., Бойко А. М.* Передмова // Наукова спадщина професора В. С. Кульчицького (1919–2009) і сучасність: матеріали XXIV Міжнародної історико-правової конференції 28 квітня – 1 травня 2011 р., м. Львів / ред. колегія: А. М. Бойко (голова), І. Б. Усенко (заступник голови), І. Й. Бойко (відп. секр.), Б. Й. Тищик, О. Н. Ярмиш, Л. О. Зайцев. Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2011. С. 3–4.
7. Юридичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1661–2016): монографія / за заг. ред. професорів В. М. Бурдіна, В. Т. Нора та І. Й. Бойка. Львів: Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2016. 288 с.

References

1. Boyko, I. Y. (2011). Zhyttievij i tvorchyj shliakh profesora V. S. Kulchytskoho (1919–2009 rr.). *Visnyk Lvivskoho univesytetu. Seriya iurydychna*, 53, 45–49.
2. Boyko, I. Y. & Tyshchuk, B. Y. (2011). *Vikhy zhyttia i naukovo-pedahohichnoi diialnosti vyznachnoho ukrainskoho istoryka prava V. S. Kulchytskoho. Volodymyr Semenovykh Kulchytskyj – vydatnyj ukrainskyj uchenyj-pravoznavets u haluzi istorii derzhavy i prava (1919–2009): dovidkovo-bibliohrafichne vydannia*. Lviv : LNU imeni Ivana Franka.

3. Boyko, I. Y. & Tyshchuk, B. Y. (2011). *Slovo pro Vchytelia. Volodymyr Semenovykh Kulchytskyj – vydatnyj ukrainskyj uchenyj-pravoznavets u haluzi istorii derzhavy i prava (1919–2009): dovidkovo-bibliohrafichne vydannia*. Lviv: LNU imeni Ivana Franka.
4. Honcharenko, V. (Ed.). (2016). *Velyka ukrainska iurydychna entsyklopediia u 20 tomah (Vol. 1)*. Kharkiv, Pravo; Natsionalna akademiia pravovykh nauk Ukrainy; Istorii derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho NAN Ukrainy; Natsionalnyj iurydychnyj universytet im. Yaroslava Mudroho.
5. Boyko, I.Y.& Tyshchuk, B.Y. (2011). *Volodymyr Semenovykh Kulchytskyj – vydatnyj ukrainskyj uchenyj – pravoznavets u haluzi istorii derzhavy ta prava (1919–2009): dovidkovo-bibliohrafichne vydannia*. Lviv: Vydavnychyj tsentr LNU imeni Ivana Franka.
6. Nor, V., Boyko, A. (2011) Peredmova. Naukova spadschyna profesora V. S. Kulchytskoho (1919–2009) i suchasnist. *Materialy XXIV Mizhnarodnoi istoriko-pravovoi konferentsii 28 kvitnia – 1 travnia 2011 Lviv*. Lviv: Vydavnychyj tsentr LNU im. Ivana Franka, 3–4.
7. Burdin, V. M., Nor, V. T., Boyko., I. Y. (Eds.) (2016). *Yurydychnyj fakultet Lvivskoho natsionalnogo universytetu imeni Ivana Franka (1661–2016)*. Lviv: Lvivskyj natsionalnyj universytet imeni Ivana Franka.

**PROFESSOR VOLODYMYR KULCHITSKY - THE EXPECTED
UKRAINIAN LEGISLATOR OF THE XX CENTURY
(ON THE 100TH ANNIVERSARY SINCE THE BIRTH)**

I. Boyko

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000,
e-mail: boyko.ist@ukr.net*

The main stages of life and scientific-pedagogical and social activity of the prominent scientist-jurist in the field of history of the state and law, doctor of law, honored lawyer of Ukraine, honored professor of Ivan Franko National University of Lviv Volodymyr Semenovykh Kulchytskyj (1919–2009) are covered in the article.

It is stated that the name of V. S. Kulchytsky is known not only to the academic world but also to the general public as the name of a person of high culture, deep erudition, extraordinary simplicity and humanity, a true intellectual, a patriot of his people. As a lawyer, he revealed the secrets of Ukrainian history of law and the state for almost 60 years, educated the young generation, was the organizer of science, educational process, publishing, many cultural events.

It is shown that Volodymyr Kulchytsky was a prominent figure not only in legal science and education, but also in the social and political life of Ukraine in the twentieth century. His legacy is an integral part of the gold fund of Ukrainian historical and legal science and culture. It needs study, and the ideas expressed by it need to be translated into life and further development. V. S. Kulchytsky was not only a legal scholar who wrote more than 500 scientific works. He is an eminent scientist – a jurist of Ukraine, a great humanist, a patriot of his native land.

V. S. Kulchytsky in the difficult conditions of the communist regime managed to occupy a worthy place in the history of law. The contribution of V. Kulchytsky to the development of Ukrainian historical and legal science is well known. He has authored and co-authored some 500 scientific and methodological works. His works are devoted to the study of the most urgent historical and legal problems of Ukrainian statehood and law. In the first half of the twentieth century. his scientific activity is related to the problem of the organization and activity of the Galician Regional Diet in the system of the Austro-Hungarian apparatus, which was not studied at that time. V. Kulchytsky devoted a lot of scientific articles to this problem, and on April 19, 1954 he successfully defended his dissertation for a Candidate of Law degree on the

topic «Galician Sejm in the system of the colonial apparatus of Austria-Hungary». The results of the scientific study of this historical and legal problem have been greatly received by the legal public.

Since the 1970 s V. Kulchytskyi's scientific interest has focused on the problem of the formation and functioning of the apparatus for the management of Western Ukrainian lands in Austria and Austria-Hungary (1772–1918). Due to his deep knowledge of Polish and German languages, archival materials, he researched and conceptually covered the system of law and law in Galicia in Austria and Austria-Hungary. It is this important scientific problem that is devoted to his doctoral dissertation and about 50 scientific papers.

V. Kulchytsky was one of the first Ukrainian legal scholars to study the history of the legal status of Armenian communities in Ukraine. He was one of the initiators and organizers of three scientific conferences dedicated to the historical ties and friendship of the Ukrainian and Armenian peoples that took place in Yerevan (1959), Lviv-Kyiv (1964), Yerevan (1971). The materials of the conferences were published in the scientific collections «Historical ties and friendship of the Ukrainian and Armenian peoples». In addition, V. Kulchytsky studied Ukrainian relations with the Polish, Moldovan, Belarussian, Russian, Hungarian, Austrian, Romanian and other peoples.

In the 1990 s, V. Kulchytskyi's scientific activity was mostly related to the problems of the history of Ukrainian statehood and law. During this period a considerable number of articles, manuals and textbooks were published.

V. Kulchytsky was a talented teacher of higher vocational school. His name was included in the gold fund not only of the Law Faculty of the Ivan Franko National University of Lviv, but of all Ukrainian law. He was a scientist with encyclopedic knowledge, lectured to students in the course of History of State and Law of Ukraine. Through his extensive lectures and seminars, his attentive attitude to students, his high general and professional culture, he has received the appreciation and respect of many generations of graduates of Lviv Law School and colleagues.

Keywords: legal science, historical and legal science, state, Ukrainian statehood, Ukraine.

*Стаття: надійшла до редакції 17.09.2019
прийнята до друку 05.11.2019*